

УДК 81–115 (111=161.2)(07S.8)

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-14-20>

Наталія ШКВОРЧЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов, Міжнародний гуманітарний університет, вул. Фонтанська дорога, 34, м. Одеса, Одеська область, 65000

ORCID: 0000-0002-7146-7244

Бібліографічний опис статті: Шкворченко, Н. (2021). Лінгводискурсивна модель токсичної політичної комунікації в медіасередовищах США, Великої Британії та України. *Актуальні питання іноземної філології*, 14, 125–133, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-14-20>

**ЛІНГВОДИСКУРСИВНА МОДЕЛЬ ТОКСИЧНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ
В МЕДІАСЕРЕДОВИЩАХ США, ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ Й УКРАЇНИ**

Статтю присвячено побудові лінгводискурсивної моделі токсичної політичної комунікації та визначенню дискурсивних контрастів у медійних середовищах США, Великої Британії та України. Під токсичною політичною комунікацією розуміється такий тип взаємодії, який характеризується високим ступенем агресивної (вербальної та/або невербальної) поведінки різних учасників політичного дискурсу, яка завдає моральної шкоди або дискримінує опонента за расою, національністю або гендером, внаслідок чого такого політика (політиків) сприймають і потім визначають як токсичного (токсичних). Модель токсичної політичної комунікації враховує в межах адресантно-адресатного ланцюга механізми дискурсивного вираження токсичності (токсичне висловлення/вчинок/жест), модуси розгортання токсичного ефекту (прямий, непрямий, опосередкований), механізми сприйняття й формування іміджу політика (токсичний vs. позитивний) в медіасередовищах відомих країн. До вербальних форм вираження токсичності відносимо расистські, націоналістські, ксенофобські, сексистські та інші дискримінуючі висловлення, що принижують особистість політичного опонента і завдають йому психологічної та/або іміджевої шкоди. Невербальні форми вираження токсичності поділяємо на просодичні та жестово-мімічні форми, до яких належить агресивна, уїдлива, принизливо-заступницька, пафосна тональність мовлення, жестикуляція, яка порушує особистісні межі співрозмовника, перебільшена міміка. До екстралінгвальних форм відносимо кольорову гаму, символіку, одяг, місце, підбір музики та ін., які посилюють пошкоджуючий ефект дій/висловлень політика, якого у медіа визначають як токсичного. Дискурсивні контрасти токсичної політичної комунікації в медіасередовищах США, Великої Британії й України визначаються актуальними для кожної з країн інформаційними подіями, наприклад, RACISM & INTOLERANCE TOWARDS IMMIGRANTS (США), PARTYGATE (Велика Британія), ЗРАДА (Україна) та ін. Спільним для трьох дискурсів є агресивно-емоційний тип токсичного політика, висловлення/меседжі якого характеризуються нанесенням психологічної шкоди опоненту через пряму дискредитацію, або опосередкованих моральних збитків неprisутнім третім особам/суспільству.

Ключові слова: лінгводискурсивний, модель, токсичний, політична комунікація, вербальний, невербальний, екстралінгвальний, США, Велика Британія, Україна, медіасередовище, контраст.

Nataliia SHKVORCHENKO

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Romance-Germanic Philology and Foreign Language Teaching Methods, International Humanitarian University, 33 Fontanska doroha Str., Odesa, Ukraine

ORCID: 0000-0002-7146-7244

To cite this article: Shkvorchenko, N. (2021). Lnhvodyskursyvna model toksychnoi politychnoi komunikatsii v mediaseredovyshchakh SShA, Velykoi Brytanii ta Ukrainy [Linguo-discursive Model of Toxic Political Communication in the Media Environment of the United States, Great Britain and Ukraine]. *Current Issues of Foreign Philology*, 14, 125–133, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-14-20>

LINGUO-DISCURSIVE MODEL OF TOXIC POLITICAL COMMUNICATION IN THE MEDIA ENVIRONMENT OF THE UNITED STATES, GREAT BRITAIN AND UKRAINE

The article attempts to build a linguo-discursive model of toxic political communication and determine discursive contrasts in the media environment of the United States, Great Britain and Ukraine. Toxic political communication is a type of interaction characterized by a high degree of aggressive (verbal and/or non-verbal) behavior of different participants in political discourse, which causes moral damage or discriminates against the opponent based on race, nationality or gender resulting in such politician(s) being perceived and then defined as toxic. Within the addresser-addressee chain the toxic political communication model takes into account the mechanisms of discursive expression of toxicity (toxic utterance/action/gesture), modes of spreading toxic effects (direct, indirect, mediated), mechanisms of perception and formation of the image of politicians in media (toxic vs. positive). Verbal forms of expressing toxicity include racist, nationalist, xenophobic, sexist and other discriminatory statements that degrade the personality of a political opponent and cause him or her psychological harm and/or damage their image. Non-verbal forms of expressing toxicity are divided into prosodic and gestural-mimic forms, which include aggressive, caustic, humiliatingly paternalistic, snobbish tone of speech, gestures that violate the personal boundaries of the interlocutor, exaggerated facial expressions. Extralingual forms include colors, symbols, clothing, location, selection of music etc., which exacerbate the damaging effect of the actions/statements of a politician who is labelled as toxic in the media. The discursive contrasts of toxic political communication in the media environment of the United States, Great Britain and Ukraine are determined by informational events relevant to each country, such as RACISM & INTOLERANCE TOWARDS IMMIGRANTS (the USA), PARTYGATE (the UK), ZRADA/TREASON (Ukraine) etc. Common to the three discourses is the aggressive-emotional type of a toxic politician, whose statements/messages are characterized by causing psychological damage to the opponent through direct discrediting or indirect moral damage to absent third parties/society.

Key words: linguo-discursive, model, toxic, political communication, verbal, non-verbal, extralingual, the United States, Great Britain, Ukraine, media environment, contrast.

Актуальність проблеми. Під токсичною політичною комунікацією розуміється такий тип взаємодії, яка характеризується високим ступенем агресивної вербальної та/або невербальної поведінки різних учасників політичного дискурсу, завдає моральної шкоди або дискримінує опонента за ознакою раси, національності, гендеру та ін., внаслідок чого такого політика (політиків) *сприймають* і потім *визначають* як токсичного (токсичних) (Шкворченко, 2021, с. 131; Шкворченко, 2021, сс. 121–126). В основі моделі токсичної політичної комунікації лежить приписування політику ознаки «токсичний», яка є результатом проєкції, як правило, протилежної соціально-політичної групи чи партії (Dorrigan, 2019). Тому сприйняття поведінки політичної фігури і його висловлень як токсичних виконується лише його опонентами, тоді як його прихильники, навпаки, позитивно оцінюють здатність свого лідера використовувати бурхливу дискусію або сварку (англ. «hatespeech»), щоб висловити свою думку, не піклуючись про те, чи можуть або не можуть деякі політики діяти відповідно до того, що вони говорять (Tirrell, 2017, p. 141).

Дослідження механізмів токсичної політичної комунікації та створення іміджу токсичного політика, якій завдає шкоди не лише через образи, епітети чи зневажливі слова,

але й без них, є актуальним як для розробки дискурс-портретів токсичних політиків з урахуванням мотиваційних настанов, маніпулятивних механізмів впливу на опонентів/пропонентів (Steffan, 2021), риторичних традицій та медіа-технології політичної боротьби у США та Європі (Shkvorchenko et al., 2021), так і для визначення методів комунікативного захисту від різних видів патогенного впливу під час комунікації у соціальних мережах та в період виборчих кампаній (Ковалевська, 2020; Coleman, 2021).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Токсичність як комунікативно-дискурсивний феномен (англ. *toxicity*) привертає останнім часом увагу дослідників різних гуманітарних галузей, зокрема у соціально-політичній сфері, де токсичність розглядається як певний соціальний спосіб руйнування існуючих порядків, колективів у формах (1) *токсичної шкоди* (англ. *toxic harm*) – насильства, спрямованого на зміну порядку на одному соціальному рівні і зміцнення нового порядку на іншому, і (2) *токсичної політики* (англ. *toxic politics*), яка дозволяє процвітати деяким політичним і економічним формам, роблячи їх допустимими (Liboiron et al., 2018, pp. 334–340). Психологи у галузі міжособистісних відношень та невербальної комунікації розглядають такі явища, як «токсична мас-

кулінність», «токсична фемінність», «токсична атмосфера», «токсичні відношення» (Glass, 1995), підґрунтям яких є нарцисичність, газлайтинг, булінг, а також порушення особистісних (фізичних, духовних, душевних) та культурно-специфічних (традиції, звичаї) меж людини як «неподільних елементів соціального життя» (Brinkmann, 2017, p. 109).

При дослідженні токсичності як складової політичної комунікації/ політичної іміджології необхідно враховувати роль різних інтермедіальних технологій, за допомогою яких публічні політичні фігури формують свій власний візуальний імідж і транслюють його у медійному-середовищі через статичні (фотографії, карикатури/шаржи, передвиборчий плакат, графіті, стріт-арт, політична реклама, мультимодальні повідомлення) та динамічні (передвиборчі інтернет-ролики, онлайн-трансляції виступів на дебатах, мітингах, форумах) канали комунікації (Москвин, 2012; Сальникова, 2012; Pavlíková, 2021). Також у соціальних мережах публічні фігури – політики, громадські діячі, лідери використовують *токсичні онлайн-контенти*, під якими розуміються такі твітти/мікроблоги/коментарі, у яких експлікуються негативно-оцінні вирази щодо гендеру, раси, національності, інвалідності адресата та ін., й які у подальшому призводять до поширення негативного сприйняття цих публічних фігур і маркування їх як «токсичних». Токсичний ефект від кожного медіаповідомлення такого політика буде визначатися його статусом, популярністю в ЗМІ та партійною приналежністю (влада/опозиція) (Шкворченко, 2021, сс. 436–440; Шкворченко, 2021, сс. 121–126.).

Мета дослідження – побудувати лінгводискурсивну модель токсичної політичної комунікації та визначити дискурсивні контрасти на матеріалі англійської та української мов. Для досягнення поставленої мети вирішено наступні **завдання**: (1) визначено специфіку поняття токсичності як комунікативно-дискурсивного феномену в різних галузях гуманітарного знання; (2) побудовано модель токсичної політичної комунікації, яка в межах адресантно-адресатного ланцюга враховує механізми дискурсивного вираження токсичності (токсичне висловлення/вчинок/жест), модуси розгортання токсичного ефекту (прямий, непрямий, опосередкований), механізми сприйняття й фор-

мування іміджу політика в медіа-середовищах (токсичний vs. позитивний); (3) визначено дискурсивні контрасти токсичної політичної комунікації на прикладах висловлень/вчинків політиків Дональда Трампа, Бориса Джонсона і Гео Лероса, які в медіа США, Великої Британії та України визначені як токсичні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Побудована модель токсичної політичної комунікації враховує в межах адресантно-адресатного ланцюга механізми дискурсивного вираження токсичності (токсичне висловлення/вчинок/жест), модуси розгортання токсичного ефекту (прямий, непрямий, опосередкований), механізми сприйняття й формування іміджу політика в медіасередовищах (токсичний vs. позитивний). Трансляція токсичного висловлення здійснюється від адресанта – політика, який сприймається у медіа як токсичний до прямого адресата – політичного опонента з метою нанести йому/їй морально-етичне пошкодження/шкоду. При цьому токсичний ефект може бути скерований також у непрямому та опосередкованому модусах і торкнутися як непрямих опонентів/пропонентів, так і неприсутніх третіх осіб.

Поєднання токсичного висловлення політика із токсичним ефектом від його висловлень/вчинків у медіа середовищі формуються у *модель токсичної політичної комунікації*, яка містить наступні сім компонентів:

I. Адресант (політик) (тип стрілки: →).

II. Токсичне висловлення/вчинок, яке дискредитує прямого адресата і завдає йому/їй моральної шкоди (тип стрілки: →).

III. Прямий адресат (політичний опонент), який сприймає висловлення на свою адресу як дискредитацію, відчуває моральне пошкодження (DIRECT DAMAGE «пряма шкода») й визначає таке висловлення як токсичне (тип стрілки: ← приписування адресанту ознаки «токсичний»).

IV.(a) Непрямий адресат/група непрямих адресатів (*Contra*: політики/медіа/соціальні мережі), які також сприймають висловлення політика як *токсичне*, оскільки воно непрямодискримінує їх і завдає їм моральної шкоди (INDIRECT DAMAGE «непряма шкода») (тип стрілки: ← приписування ознаки «токсичний» супротивниками, розгортання токсичного ефекту); (б) Непрямий адресат/група непрямодискримінує їх і завдає їм моральної шкоди (INDIRECT DAMAGE «непряма шкода») (тип стрілки: ← приписування ознаки «токсичний» супротивниками, розгортання токсичного ефекту); (б) Непрямий адресат/група непрямодискримінує їх і завдає їм моральної шкоди (INDIRECT DAMAGE «непряма шкода») (тип стрілки: ← приписування ознаки «токсичний» супротивниками, розгортання токсичного ефекту);

мих адресатів (*Pro*: політики/медіа/соціальні мережі), які сприймають висловлення політика як *позитивне*, оскільки воно свідчить про здатність свого лідера до боротьби за допомогою мови ворожнечі і імponує їм (тип стрілки: ← приписування ознаки «позитивний» прихильниками, розгортання позитивного ефекту).

V. (a) Опосередкований адресат/група опосередкованих адресатів (*Contra*: «неприсутні треті» (широка громадськість/благодійні організації/міжнародні спільноти), які сприймають висловлення політика як *токсичне* (MEDIATEDDAMAGE «опосередкована шкода») (тип стрілки: ← приписування ознаки «токсичний» противниками, розгортання токсичного ефекту); (б) Опосередкований адресат/група опосередкованих адресатів (*Pro*: «неприсутні треті» (широка громадськість/благодійні організації/міжнародні спільноти), які сприймають висловлення політика як *позитивне* (тип стрілки: ← приписування ознаки «позитивний» прихильниками, розгортання позитивного ефекту).

VI. (-). Сприйняття висловлень та/ або вчинків політика як токсичних (тип стрілки: ← формування токсичного іміджу в медіа та соціальних мережах); (+). Сприйняття висловлень та/ або вчинків політика як позитивних (тип стрілки: ← формування позитивного іміджу в медіа та соціальних мережах).

VII. Компоненти I, II, III, IVa, Va, VI (-) утворюють модель токсичної політичної комунікації

яка на схемі представлена заштрихованим сегментом (див. рис. 1).

Токсичне висловлення є комплексним дискурсивним утворенням, яке має вербальну, невербальну та екстралінгвальну форми вираження. До *вербальних* форм відносимо расистські, націоналістські, ксенофобські, сексистські та інші дискримінуючі висловлення, що принижують особистість політичного опонента і завдають йому психологічної та/або іміджевої шкоди. *Невербальні* форми поділяємо на просодичні та жестово-мімічні, до яких належать агресивна, уїдлива, принизливо-заступницька, пафосна тональність мовлення, жестикуляція, яка порушує особистісні межі співрозмовника, перебільшена міміка. До *екстралінгвальних* форм відносимо кольорову гаму, символіку, одяг, місце, підбір музики та ін., які посилюють негативний ефект від висловлень/вчинків політика, якого/яку у медіа визначають як токсичного (токсичну) (Шкворченко, 2021, сс. 438).

Для ілюстрації моделі токсичної політичної комунікації розглянемо висловлення/вчинки політиків Дональда Трампа, Бориса Джонсона і Гео Лероса, які в медіа США, Великої Британії та України визначені як токсичні (1; 3; 4).

Лінгводискурсивна модель токсичної комунікації у політичному дискурсі США: Дональд Трамп vs. жінки-політики від Демократичної партії. Публічна токсичність таких американських політиків, як Дональд Трамп,

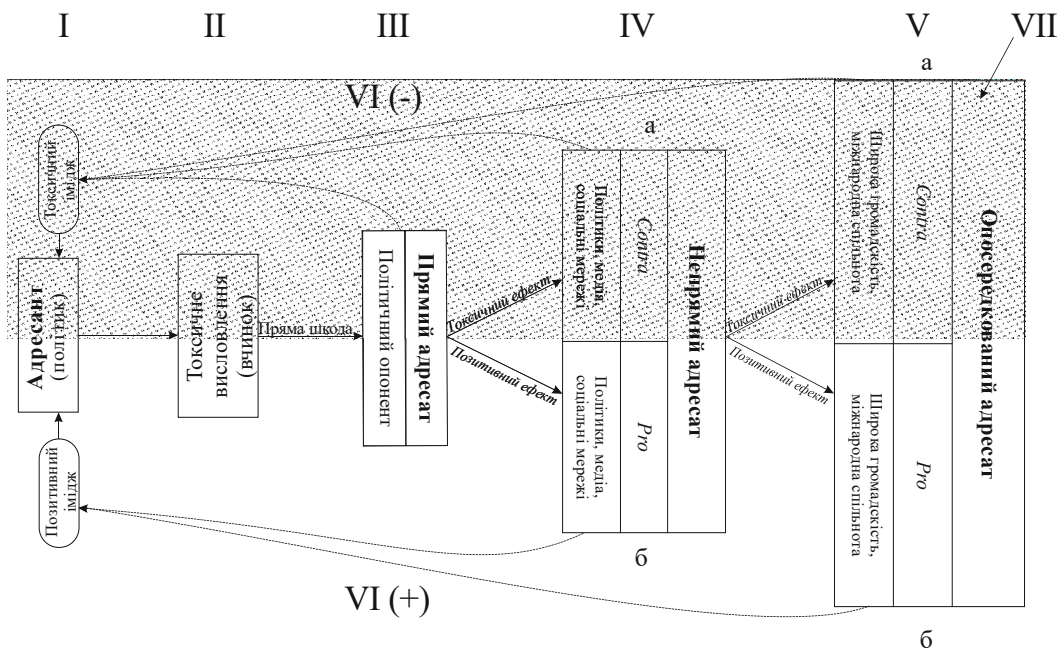

Рис. 1. Модель токсичної політичної комунікації

Сара Пейлін, Хілларі Клінтон, Ненсі Пелосі, Олександрія Окасіо-Кортес, Ендрю Куомо вербалізується переважно через їх висловлення, які дискримінують адресата за ознакою раси або гендеру. Так, наприклад, у 2019 році опоненти президента Дональда Трампа звинуватили його в ксенофобії та расизмі після того, як він запропонував чотирьом жінкам-політкам від Демократичної партії, які вийшли з різних іммігрантських громад, поїхати до «своїх країн», оскільки вони «ненавидять США» (Trump tells congresswomen to 'go back' to the 'crime infested places from which they came'). Хоча Трамп не називав жінок поіменно, всім стало зрозуміло, що під «'Progressive' Democrat Congresswomen» розуміються конгресвумен від демократів Олександрія Окасіо-Кортес, Ільхан Омар, Аянна Преслі та Рашида Тлаїб, трое з яких народилися в США; Омар приїхала як біженка із Сомалі більше 20 років тому і є громадянкою США з 2000 року.

Ми можемо визначити наступні фази розгортання токсичного ефекту від дискримінуючих висловлень Дональда Трампа на адресу чотирьох жінок-політиків від Демократичної партії США:

(1) DIRECT DAMAGE «пряма шкода»: нанесення прямої експлікованої морально-етичної шкоди адресату через тактику прямої образи опоненток від демократів – громадянок США у формі прямих («*Then come back and show us how it is done/ Тоді поверніться і покажіть нам, як це робиться*») та непрямих («*Why don't they go back and help fix the totally broken and crime infested places from which they came/ Чому б їм не повернутися і не допомогти налагодити повністю зламани та заражені злочинністю місця, звідки вони прийшли*») закликів до громадянок США покинути країну (шкода за ознакою ксенофобії/расизму);

(2) INDIRECT DAMAGE «непряма шкода»: (*contra*) Ненсі Пелосі, спікерка палати представників США (опонент: «When Donald Trump tells four American Congresswomen to go back to their countries, here affirms his plan to 'Make America Great Again'») has always been about making America *white again*/ Коли Дональд Трамп каже чотирьом американським конгресменам повернутися до своїх країн, він підтверджує, що його план «Зробити Америку знову великою» завжди полягав у тому, щоб знову зробити Америку білою»);

(3) MEDIATED DAMAGE «опосередкована шкода»: образа іммігрантських прошарків населення США, країн, з яких нібито спочатку прийшли конгресвумен; вербалізатори ксенофобії та расизму є образи (corruption, ineptitude, crime, who originally came), експресивно-емоційно забарвлені вирази («complete and total catastrophe»), за допомогою якої експлікується расистсько-ксенофобське ставлення Трампа до неprisутніх третіх адресатів – іммігрантів, темношкірих, жінок, демократів.

Таким чином, ТОКСИЧНЕ ВИСЛОВЛЕННЯ «go back 'to the 'crime infested places from which they came» створили негативний вплив на непрямого (опонент Ненсі Пелосі) та опосередкованого (іммігранти) адресатів і призвело в медіа до (1) токсичного ефекту (створення токсичної публічної дискусії з теми расизму, мізонігії, протиставлення свої – чужі, імміграційної політики й особистого ставлення Дональда Трампа до не-білих громадян Америки), (2) позитивного ефекту (демократи в Палаті представників, у тому числі Ненсі Пелосі, згуртувалися навколо ображених жінок, прямо заявивши, що слова Трампа перегукуються з іншими ксенофобськими заявами, які він зробив про не-білих іммігрантів).

Лінгводискурсивна модель токсичної комунікації у політичному дискурсі Великої Британії: Борис Джонсон vs. Партигейт. Політична токсичність у публічному дискурсі таких британських політиків, як Найджел Фараж, Джон Беркоу, Тереза Мей, Девід Кемрон, Джеремі Корбін, Пріті Пател визначається переважно темами міграції та євроскептицизму (Brexit), англійського націоналізму (Scotxit, NI-xit) та ін. Але у токсичну площину можуть потрапити політики, які у британському публіку завжди вважалися скоріше харизматичними, ніж токсичними, і до яких зокрема належить британський прем'єр-міністр Борис Джонсон («*Running out of charisma 'Boris warned people have had enough as scandals erupt*»).

У грудні 2021 року у Великій Британії розвився великий скандал, коли у світ потрапили фотографії від 15 травня 2020 року, які свідчили про те, що того ж дня, коли 18-річна британка Рубі Фуллер померла від лейкемії, в саду резиденції прем'єр-міністра Бориса Джонсона на Даунінг-стріт відбулася «робоча зустріч» з віном та сиром, на якій були присутні сам прем'єр із дружиною та ще 17 людей (*Boris*

Johnson and staff pictured with wine in Downing Street garden in May 2020). Ми можемо визначити наступні фази розгортання токсичного ефекту від пошкоджуючої поведінки прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона під час пандемії, яка отримала назву «Партигейт»:

(1) DIRECT DAMAGE «пряма шкода»: відсутня, тому що Борис Джонсон не мав на меті образити свого опонента або дискримінувати когось, у цьому випадку ми можемо казати про САМОшкоду або безадресатну шкоду;

(2) INDIRECT DAMAGE «непряма шкода»: (*contra*) Кір Стамер, лідер лейбористів (опонент: «Does the Prime Minister really not understand the damage his behavior is doing to our country?/ Невже прем'єр-міністр справді не розуміє, яку шкоду завдає нашій країні його поведінка?»), (*pro*) Ендрю Бріджен (пропонент, однопартієць: «Boris Johnson has lost moral authority to lead / Борис Джонсон втратив моральний авторитет лідера»);

(3) MEDIATED DAMAGE «опосередкована шкода»: моральні збитки нанесено королеві Єлизаветі II (стало відомо про дві вечірки, які відбулися на Даунінг-стріт напередодні похорону чоловіка Єлизавети – Філіпа, герцога Единбурзького, у квітні 2021 року), а також країні у цілому, усім британцям, хто пережив Covid-19 і втратив родичів.

Таким чином, ТОКСИЧНИЙ ВЧИНОК «ігнорування антиковідних заходів» разом із наступними ТОКСИЧНИМИ ВИСЛОВЛЕННЯМИ у формі нещирих виправдань у парламенті («believed implicitly it was a work event/ вважав, що це були робочі збори»; «nobody warned me that it was against the rules ... because I would remember that/ ніхто не попередив мене, що це суперечить правилам... тому що я б це запам'ятав») та підлещувань перед однопартійцями у кулуарах («and this time we're taking hits for something we don't deserve» / «цього разу ми отримуємо удари за те, чого ми не заслуговуємо») створили негативний вплив на непрямого (опонентів+однопартійців) та опосередкованого (королева Єлизавета й все британське суспільство) адресатів і призвели в медіа до (1) токсичного ефекту (негативна оцінка поведінки Бориса Джонсона як опонентами, так і однопартійцями всередині країни), (2) позитивного ефекту (активність уряду та персонально Бориса Джонсона на міжнародному

рівні, посилення ролі Великої Британії в регулюванні українсько-російської кризи).

Лінгводискурсивна модель токсичної комунікації у політичному дискурсі України: Гео Лерос vs. Володимир Зеленський. Токсичний імідж таких українських політиків, як Петро Порошенко, Олег Ляшко, Ірина Фаріон, Олексій Гончаренко, Ілля Ківа визначається в медіа у зв'язку із такими контентами, як незалежність України від Росії, мовне питання, корупція, взаємини з США та ін., які мають переважно популістський характер (*Популізм. Лідери тренду – Олег Ляшко і Юлія Тимошенко (огляд преси)*). До цього списку добре відомих українських токсиків долучився позафракційний депутат Верховної Ради Гео Лерос, який 4 листопада 2021 року емоційно виступив з трибуни парламенту у присутності президента Зеленського: «Шановні народні депутати, шановні українці! Доброго дня, пане Президент, бачу *Ваш Єрмак* теж тут... Я хочу Вам сказати [опирається на трибуну, впівоборота розвернувшись у бік Зеленського], що я НЕ БОЮСЯ казати правду... Ви можете скількизавгодно *травити* на мене *свої правохоронні органи*, *клепати* справу, але Я НЕ БОЮСЬ КАЗАТИ ПРАВДУ ... Ви головний ЗРАДНИК в країні [вказуючий на Зеленського жест лівої руки із вказівним пальцем; Руслан Стефанчук: «Виключить, будь ласка, мікрофон, дякую», шум у залі, гул]». Коли йому вимкнули мікрофон до закінчення промови, він показав у бік лідера держави непристойний жест – «середній падець», демонструючи зневагу до загальноприйнятих норм моралі й соціального оточення (*Гео Лерос показав середній палець Зеленському*).

Ми можемо визначити наступні фази розгортання токсичного ефекту від непристойного жесту Гео Лероса на адресу президента України Володимира Зеленського:

(1) DIRECT DAMAGE «пряма шкода»: пряма агресія щодо Володимира Зеленського через використання 1) експлікованих образ («головний зрадник»; образливий жест «середній палець»), 2) непрямих докорів у непотизмі («Ваш Єрмак», «свої правохоронні органи»), 3) емпатичного наголосу та повторів («Я НЕ БОЮСЯ», «Я НЕ БОЮСЬ КАЗАТИ ПРАВДУ»), при цьому Володимир Зеленський відреагував на «середній палець», який показав йому Гео Лерос, посмішкою;

(2) INDIRECT DAMAGE «непряма шкода»: фракція «Слуга Народу»: звернення до регламентного комітету з вимогою оцінити поведінку Гео Лероса, який «вдався до публічних образ і жестів на адресу президента України»;

(3) MEDIATED DAMAGE «опосередкована шкода»: зневага та ображення президентської влади в особі Володимира Зеленського. Негативний ефект – Леросу оголосили підозру через «фак» Зеленському в Раді. Загрожує в'язниця.

Таким чином, ТОКСИЧНИЙ ЖЕСТ «середнього пальця» разом із ТОКСИЧНИМ ВИСЛОВЛЕННЯМ «Ви головний зрадник» завдають прямої шкоди Володимиру Зеленському у формі образи, створюючи негативний вплив на непрямого (Фракція «Слуга Народу») та опосередкованого (журналісти, політологи, інститут президенства) адресатів. Зокрема токсичного ефекту (зневага до до загальноприйнятих норм моралі, соціального оточення та інституту президентства в Україні, негативна оцінка поведінки Лероса сторонниками Зеленського за порушення депутатської етики), ми можемо прослідкувати й позитивний ефект – підвищення власної медійної впізнаваності Гео Лероса, привернення уваги засобів масової інформації, суспільства та інших політиків до своєї особи, а також отримання позитивної оцінки від противників Зеленського за його хоробрість та чесність: «я не боюсь казати правду»).

Висновки. Підсумовуючи, ми дійшли певних загальних висновків та контрастивних спостережень.

1. Токсичність як комунікативно-дискурсивний феномен відбиває проєкції та негативне сприйняття висловлень та вчинків політиків тільки з боку його політичних опонентів та підтримуючих їх медіа/соціальних мереж, які є комунікативним середовищем розгортання токсичного ефекту й формування токсичного іміджу політика у вигляді багаторазових приписувань йому/їй ознаки «токсичний». При цьому необхідно розрізнявати такі визначення, як «токсичний політик» (сталий імідж токсич-

ної особистості, наприклад, Дональд Трамп) та «токсичне висловлення/вчинок» (поодинокі висловлення/або вчинки, які можуть мати токсичний ефект, наприклад, Боріс Джонсон).

2. Як правило, токсичне висловлення/вчинок мають завжди прямого адресата (токсичність не може бути безадресною, оскільки вона завжди відносна), але пошкодження морально-етичного кодексу на рівні спільноти/держави, як ми це бачим у випадку із «Партігейтом», не обов'язково мають експліковану адресатну скерованість і можуть відбуватися у непрямому або опосередкованому модусах.

3. Дискурсивні контрасти токсичної політичної комунікації в медіасередовищах США, Великій Британії та Україні визначаються актуальними для кожної з країн інформаційними подіями, наприклад, RACISM & INTOLERANCE TOWARDS IMMIGRANTS (США), PARTYGATE (Велика Британія), ЗРАДА (Україна) та ін. При цьому в англійських політичних дискурсах США та Великої Британії токсичними є завжди адженди із соціально-політичною направленістю (расизм, сексизм, ксенофобія, права меншинств), тоді як в Україні більшість токсичних медійних ефектів визначається національно-патриотичним блоком питань й проблемами державного суверенітету.

4. Спільним для трьох дискурсів є переважно агресивно-емоційний тип токсичного політика, висловлення/меседжі якого характеризуються нанесенням психологічної шкоди опоненту через пряму дискредитацію, або опосередкованих моральних збитків неприсутнім третім особам/суспільству.

Перспективним є подальший аналіз комунікативно-дискурсивного феномену токсичності з урахуванням традицій та маніпулятивних технологій політичної боротьби у США, Великій Британії та Україні, мовленнєвих актів та дискурсивних практик (токсичність як медійний перлокутивний ефект), фізіогноміки токсичності, реконструкції концепту «токсичність» в національних мовних картинах світу (література, музика, кінематограф).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковалевська А. В. Нейтралізація патогенних дискурсів: стратегія спростування. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія.* 2020. Випуск 31. С. 132–141. DOI: 10.24919/2308-4863/34-2-24

2. Москвин Д. Визуальные репрезентации в политике и перспективы визуальных методов исследований в политической науке. *Символическая политика*. 2012. 1. С. 81–84.
3. Сальникова Е. В. Феномен визуальности и эволюция визуальной культуры : дис. ... доктора культурологических наук: 24.00.01 / Сальникова Екатерина Викторовна. Москва, 2012. 675 с.
4. Шкворченко Н. Токсичные информационные контенты в политической коммуникации США, Великобритании и Украины. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2021. 3 (39) 2. P. 121–126.
5. Шкворченко Н. М. Токсичний політичний дискурс у США й Україні: когнітивно-дискурсивні контрасти. *Записки з романо-германської філології*. 2021. Випуск 1 (46). С. 127–134.
6. Шкворченко Н. Н. Токсичные вербальные контенты в политических дискурсах США, Великобритании и Украины. *Proceedings of the 11th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2021. P. 436–440.
7. Brinkmann S. *Persons and Their Minds: Towards an Integrative Theory of the Mediated Mind*. NY : Routledge, 2017. 140 p.
8. Coleman P. T. *The Way Out: How to Overcome Toxic Polarization*. New York, NY : Columbia University Press. 2021. 296 p.
9. Dorrian M. *Writing of the image: architecture, the city and the politics of representation*. London, England : I. B. Tauris, 2019. 266 p.
10. Glass L. *Toxic People: Toxic People: 10 Ways Of Dealing With People Who Make Your Life Miserable*. NY : Simon & Schuster, 1995. 288 p.
11. Liboiron M., Tironi M. & Calvillo N. Toxicopolitics: Acting in a permanently polluted world. *Social Studies of Science*. 2018. Vol. 48 (3). P. 331–349. DOI: 10.1177/0306312718783087
12. Pavlíková M., Šenkýřová B., Drmola J. *Propaganda and Disinformation Go Online. Challenging Online Propaganda and Disinformation in the 21st Century*. Cham : Springer International Publishing, 2021. 273 p.
13. Shkvorchenko N., Cherniaieva I., & Petlyuchenko N. Linguistic approaches and modern communication technologies in political discourses in Europe and the USA (contrastive aspect). *Cuestiones Políticas*. 2021. 39 (70), 821–837. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3970.49>
14. Steffan D. *Visual politics: investigating the visual communication strategies of political parties and candidates from a longitudinal and comparative perspective*. Baden-Baden : Nomos, 2021. 116 p.
15. Tirrell L. *Toxic Speech: Toward an Epidemiology of Discursive Harm*. *Philosophical Topics*. 2017. 45 (2). P. 139–161.

REFERENCES:

1. Brinkmann, S. (2017). *Persons and Their Minds: Towards an Integrative Theory of the Mediated Mind*. NY : Routledge, 2017.
2. Coleman, P. T. (2021). *The Way Out: How to Overcome Toxic Polarization*. New York, NY : Columbia University Press.
3. Dorrian, M. (2019). *Writing of the image: architecture, the city and the politics of representation*. London, England : I. B. Tauris.
4. Glass, L. (1995). *Toxic People: Toxic People: 10 Ways Of Dealing With People Who Make Your Life Miserable*. NY : Simon & Schuster.
5. Kovalevs'ka, A. V. (2020) *Nejtralizacija patogennih diskursiv: strategija sprostvannja* [Neutralization of pathogenic discourses: a strategy of refutation]. In *Naukovi zapiski Vinnic'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Mihajla Kocjubins'kogo. Serija: Filologija – Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Series: Philology* (Issue 31), (pp. 132–141). [in Ukrainian]
6. Moskvin, D. (2012). *Vizual'nye reprezentacii v politike i perspektivy vizual'nyh metodov issledovanij v politicheskoj nauke* [Visual representations in politics and perspectives of visual research methods in political science]. In *Simvolicheskaja politika – Symbolic politics* (Issue 1), (pp. 81–84). [in Russian]
7. Pavlíková, M., Šenkýřová, B., Drmola, J. (2021). *Propaganda and Disinformation Go Online. Challenging Online Propaganda and Disinformation in the 21st Century*. Cham : Springer International Publishing.
8. Sal'nikova, E. V. (2012). *Fenomen vizual'nosti i jevoljucija vizual'noj kul'tury : dis. ... doktora kul'turologicheskikh nauk: 24.00.01* [The phenomenon of visuality and the evolution of visual culture: Dissertation for doctor of cultural sciences: 24.00.01] Moscow. [in Russian]
9. Shkvorchenko, N. (2021). *Toksichnye informacionnye kontenty v politicheskoj kommunikacii SShA, Velikobritanii i Ukrainy* [Toxic information content in the political communication of the United States, Britain and Ukraine]. In *Knowledge, Education, Law, Management*. (Issue 3 (39) 2), (pp. 121–126). [in Russian]

10. Shkvorchenko, N. M. (2021). *Toksichnij politichnij diskurs u SSHA j Ukraïni: kognitivno-diskursivni kontrasty* [Toxic political discourse in the United States and Ukraine: cognitive-discursive contrasts]. In *Zapiski z romano-germans'koi filologii – Notes on Romano-Germanic philology*. (Issue 1 (46)), (pp. 127–134). [in Ukrainian]
11. Shkvorchenko, N. N. (2021). *Toksichnye verbal'nye kontenty v politicheskikh diskursah SSHA, Velikobritanii i Ukrainy* [Toxic verbal content in the political discourses of the United States, Britain and Ukraine]. In *Proceedings of the 11th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Toronto, Canada, 2021 (pp. 436–440). [in Russian]
12. Shkvorchenko, N., Cherniaieva, I., & Petlyuchenko, N. (2021). Linguistic approaches and modern communication technologies in political discourses in Europe and the USA (contrastive aspect). In *Cuestiones Politicas*. 2021. 39 (70), 821–837.
13. Steffan, D. (2021). *Visual politics: investigating the visual communication strategies of political parties and candidates from a longitudinal and comparative perspective*. Baden-Baden : Nomos.
14. Tirrell, L. (2017). Toxic Speech: Toward an Epidemiology of Discursive Harm. *Philosophical Topics*. 45 (2). P. 139–161.

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. *Trump tells congresswomen to 'go back' to the 'crime infested places from which they came'*. URL: <https://www.usatoday.com/story/news/politics/2019/07/14/trump-tells-congresswomen-go-back-counties-they-came/1728253001/> (дата звернення: 03.02.2022).
2. *'Running out of charisma' Boris warned people have had enough as scandals erupt*. URL: <https://www.express.co.uk/news/politics/1557237/boris-johnson-news-scandal-no-charisma-resign-update-matt-qvortrup> (дата звернення: 03.02.2022).
3. *Boris Johnson and staff pictured with wine in Downing Street garden in May 2020*: URL: <https://www.theguardian.com/politics/2021/dec/19/boris-johnson-and-staff-pictured-with-wine-in-downing-street-garden-in-may-2020> (дата звернення: 03.02.2022).
4. *Гео Лерос показав середній палець Зеленському* URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AOxGi91jIzA> (дата звернення: 03.02.2022).